E. Stanula

"Antike Philosophie im Urteil der Kirchenvater: christlicher Glaube im Widerstreit der Philosophien", A. Warkotsch, Munchen-Paderborn-Wien 1973 : [recenzja]

Studia Philosophiae Christianae 11/1, 210-211

1975

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MUZEUM HISTORII POLSKI

czalną [2]. To jego otwarcie na świat natury było powodem obaw, iż prowadzi do herezji. W XVIII wieku tenże arystotelizm zwalczany jest w imię przyrodoznawstwa indukcyjnego sprzymierzonego z Kartezjuszem i Wolffem! Arystotelicy zaś boją się, że przyrodoznawstwo prowadzi do herezji — prawdziwie: *habeant sua fata et philosophorum sectae.*

B. Dembowski

A. Warkotsch: *Antike Philosophie im Urteil der Kirchenväter. Christlicher Glaube im Widerstreit der Philosophien.* Texte in Übersetzungen. München—Paderborn—Wien 1973, s. XXIII + 548.

Potrzebę każdej antologii usprawiedliwia przede wszystkim dydaktyka. Trudno bowiem sobie wyobrazić, by na podstawie samych abstrakcyjnych ogólników, zasłyszanych podczas wykładu lub wyczytanych z podręcznika, czy nawet pracy monograficznej, bez zetknięcia się bezpośrednio np. z tekstem zabytków literatury patrystycznej nawet w przekładzie, wyrobić sobie rzetelny pogląd na piśmiennictwo wczesnochrześcijańskie, na jego treść, wartość, rozwój oraz rolę, jaką ono odegrało w życiu Kościoła. Z drugiej strony trudno sobie pozwolić w początkowym stadium nauczania i uczenia się na przebijanie się poprzez całe dziesiątki, mówiąc dalej o literaturze patrystycznej, woluminów pism wczesnochrześcijańskich, by wyrobić sobie pogląd w tym względzie.

Z tych przede wszystkim względów należy uznać za bardzo cenną pozycję w zakresie filozofii chrześcijańskiej okresu patrystycznego książkę Alberta Warkotsch'a. Autor zdobył się na wysiłek przeczytania i wybrania z około 200 tomów *„Cursus Patrologiae"* J. Migne'a najbardziej reprezentatywnych tekstów, którymi scharakteryzował stosunek do filozofii grecko-rzymskiej 30 pisarzy starożytnego Kościoła. Wysiłek autora powiększa nadto fakt, że oprócz wyszukania niemieckich przekładów literatury patrystycznej (najwięcej przyjął z *Bibliothek der Kirchenväter*), sam przetłumaczył około 160 dłuższych lub krótszych tekstów, zachowanych w języku greckim i łacińskim.

Pracowita książka A. Warkotsch'a składa się ze wstępu, w którym omówiono cel, metodę i źródła prezentowanej antologii filozofii patrystycznej (s. VII—VIII), obszernego spisu treści (IX—XXIII), niemieckiego przekładu tekstów, poprzedzonych krótką charakterystyką pisarza (1—534), zakończenia, omawiającego syntetycznie stosunek Ojców Kościoła do starożytnej filozofii (535), zestawu najważniejszych pozycji bi-

[2] Por. np. M.-D. Chenu: *Wstęp do filozofii św. Tomasza z Akwinu,* W-wa 1974, ATK, 40—2.

bliograficznych, dotyczącej filozofii patrystycznej (536—537), wykazu używanych skrótów (537—538), indeksu rzeczowego, precyzyjnie ułożonego według najistotniejszych pojęć filozoficznych (539—542), indeksu imion i nazw (543—548).

Książka A. Warkotsch'a stanowi ciekawą próbę rozwiązania problemu o dwóch aspektach: z jednej strony w jakim stopniu młode chrześcijaństwo włączyło spontanicznie do swojej teologii myśl filozoficzną starożytnej Grecji i Rzymu, z drugiej strony o ile starożytna filozofia wywarła wpływ na ukształtowanie się pojęć chrześcijańskich. Autor rezygnując z najczęściej stosowanych metod, to znaczy omówienia wpływu grecko-rzymskiej filozofii na poglądy wczesnochrześcijańskich pisarzy, w formie dobrze przemyślanych i wybranych tekstów ukazuje związek pomiędzy patrystyką a starożytną filozofią. Tego rodzaju metoda w rozwiązaniu problemu wydaje się nie tylko właściwa, ale z punktu widzenia dydaktycznego bardzo uzasadniona. Aby jednak czytelnik nie czuł się przygnieciony ciężarem różnorodnych tekstów, autor je nie tylko usystematyzował, lecz także wyposażył najpierw w krótkie omówienie znaczenia danego autora dla filozofii, a następnie, co wydaje się ważniejsze, w ujęcie ich w pewnego rodzaju definicje, umieszczone przed każdym cytowanym fragmentem literatury patrystycznej. Wspomniane definicje, czy raczej syntezy treści w połączeniu z tekstem tworzą tak silny związek, że wydaje się, iż autor przekreśla zapowiedzianą metodę we wstępie, albowiem nie tylko cytuje, lecz także subtelnie interpretuje. Z tego punktu widzenia praca jest czytelna i zasługuje na uznanie.

Można by dyskutować odnośnie wyboru takich a nie innych tekstów. W tym względzie wydaje się, że nigdy nie będzie jednomyślności, ponieważ każdy autor takiej pracy z J. Migne'a wybierze to, co sam uważać będzie za bardziej reprezentatywne. Może również budzić podejrzenie zdanie ze wstępu autora, że forma antologii „wierniej" odtwarza związek między patrystyką a starożytną filozofią. Być może, że „wierniej", jeśli się przytacza tekst w języku oryginalnym. Każde natomiast tłumaczenie, a dalej dobór tekstu jest wprawdzie subtelną, ale narzucającą się sugestią interpretacyjną. Tego rodzaju sugestia jest jednak nieunikniona, a z punktu widzenia dydaktycznego nawet konieczna. Z punktu widzenia właśnie dydaktycznego wydaje mi się książka A. Warkotsch'a godną naśladownictwa i w miarę możliwości należałoby ją udostępnić polskim czytelnikom, a zwłaszcza studentom filozofii chrześcijańskiej.

R. Hoven: *Stoïcisme et stoïciens face au problème de l'au-delà*. Les Belles Lettres, Paris 1971.

Stoicyzm, aczkolwiek poświęcono mu już sporo uwagi, zwłaszcza w ostatnich dziesiątkach lat, stanowi nadal ponętny i aktualny temat